

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

De Farizeeën

„al die slechte dingen komen van binnenuit”

Markus 7 : 23

Een farizeeër, dat is een vrome huichelaar. Zo weet het nederlandse volk nog iets van de farizeeën uit de tijd van onze Heiland.

Dat beetje bijbelkennis van ons volk is in dit geval geen wanbegrip. De Here Jezus heeft de farizeeën huichelaars genoemd. En vrome huichelaars, dat is ook zo gek nog niet. Want Jezus heeft hen gekend als mannen die zeer precies leefden naar de wet. Maar Hij heeft hen ontmaskerd. Het waren huichelaars.

Het joodse volk heeft de farizeeën niet als huichelaars gezien. Pas nadat Jezus hen ontmaskerd had, konden de Gallieërs en Judeeërs hen met andere ogen bekijken. Het is de leerlingen van onze Heiland al vrij spoedig opgevallen: de farizeeën zijn niet waarvoor zij zich uitgeven. De leerlingen hebben de conclusie getrokken: onze Meester leert als machthebbende, anders dan de farizeeën. Het woord „machthebbende” slaat niet zozeer op krachten die Hij had, als wel op de autoriteit waarmee Hij sprak en waarin Hij handelde. De conclusie van de leerlingen van Jezus zouden we aldus kunnen omschrijven: „Hij heeft recht van spreken, de farizeeën niet”. Maar dat de farizeeën geen recht van praten hadden, was uiteraard ook voor de leerlingen een verbijsterende ontdekking.

Want de farizeeën stonden bij het volk in hoog aanzien. Uit de gegevens die we omtrent hen hebben (zowel uit de bijbel als uit andere boeken uit die tijd) krijgen we dit beeld: De farizeeën treden op na de babylonische ballingschap en zij leren het volk dat de ballingschap een straf was op de zonde, het schenden van de wet. Zou het volk na de ballingschap blijven leven naar de wet, dan mocht als loon verwacht worden een lang en goed verblijf in het vaderland.

Is dat een verwerpelijke leer? Neen, deze leer was op Gods Woord gegrond. Het is dan ook verklaarbaar dat het volk de leer van de farizeeën eerbiedwaardig vond en aanvaardbaar.

Na of naast de wet leerden de farizeeën de „overlevering der ouden”. Ook daarmee verwierven ze het respect van het volk. Wie oproept tot terugkeer tot het oude, tot het bewandelen van de oude paden, kan er op rekenen dat hij de sympathie krijgt van velen. Vroeger waren mensen immers veel vromer dan tegenwoordig, veel beter thuis in de Schriften, en de jeugd van vroeger was immers veel ijveriger in het onderzoeken der Schriften dan de jeugd van nu? En zou iemand in die dagen de waarschuwing uitgesproken hebben dat het levensgevaarlijk is voor het volk van God om de wet (het Woord van God) te stellen naast de overlevering der ouden (denkwerk van mensen), dan zouden de farizeeën wel van repliek gediend hebben: de overlevering der ouden is niet anders dan een uitbreiding van de wet in de geest van de wet, en een uitlegging van de wet. De overlevering is dus in alles op Gods wet gegrond en mag dan ook zonder bezwaar met de wet in één adem genoemd worden. Geen wonder dus dat het volk de farizeeën als ernstige mannen waardeerde.

Lezend in het Evangelie van Markus, hoofdstuk zeven, valt ons op dat de Here Jezus voor de farizeeën geen waardering kan en wil op-

brengen. Terwijl Hij met Zijn leerlingen de maaltijd gebruikte, stonden de farizeeën Hem op de vingers te kijken. Als zij een vraag stellen, doet die, oppervlakkig bekeken, nog niet eens onsympathiek aan. Het heeft er de schijn van alsof zij de Heiland niets verwijten, maar ze vinden dat sommigen van zijn leerlingen zulke slechte tafelmanieren hebben. Zij eten hun brood met ongewassen handen.

Het is bij de farizeeën dan niet de bedoeling de hygiëne te bevorderen. Het gaat hun om iets anders. En in die vriendelijk gestelde vraag zit toch een verwijt aan Jezus. Want vooral in het oosten is de leermeester verantwoordelijk voor het gedrag van zijn leerlingen. Hij wordt er op aangekeken.

Bovendien zien de farizeeën die onreine handen van sommige leerlingen van Jezus niet als een incident dat de rabbi uit Nazareth stellig betreuren zal (misschien is het Hem ontgaan!), maar als een symptoom van een levenshouding die veroordeeld moet worden. „Waarom wandelen uw leerlingen niet naar de overlevering der ouden?” (Ze generaliseren: ál uw leerlingen. En — uw leerlingen minachten klaarblijkelijk heel de overlevering, ze hebben kennelijk geen respect voor de „vaderen”).

Dan noemt Jezus de farizeeën huichelaars. Hij verwijst naar Jesaja en het scherpe woord moet eruit: zij eren de Here tevergeefs. Omdat zij leringen leren die geboden van mensen zijn. Zij maken zelfs Gods gebod krachteloos om hun inzettingen te waarborgen.

Over dat wassen van de handen en van alles en nog wat, gaat de Heiland verder spreken. Hij zal dat wel mede gedaan hebben met het oog op de omstanders. Die moesten immers wel geschokt wezen door wat ze zagen en hoorden. Want zij hadden dat drukke wassen en spoelen van handen, voeten en vaat, nog nooit anders gezien dan als het summum van heiligmaking. Voorzover ze die veelvuldige reinigingen zelf niet in praktijk brachten, ten gevolge van de zwakheid of de onwil van hun vlees, hebben ze toch allemaal op zijn minst al die wassingen

gezien als een ideaal, dat ze zelf wel niet zouden bereiken, of dat ze zelf niet najoegen, maar dat ze toch hoog aansloegen: het toppunt van vroomheid. En waren al die wasbeurten niet voorgeschreven in de wet? Toegegeven, de wet eiste niet veel meer dan dat de priesters die tot God naderden, zich baden zouden. Maar, dat was nu juist de overlevering der ouden: als je konsekvent doorredeneerde, dan kon je stellen dat je bij elke maaltijd naderde tot God (als je dankte voor het eten dat Hij gaf) en dan was het dus ook logisch dat je zulke wassingen van handen en bekens toepaste, al was je dan ook geen priester.

De Here Jezus geeft tekst en uitleg. Niet wat van buitenaf de mens binnenkomt, maakt hem onrein, maar wat in zijn hart gevonden wordt aan ongerechtigheid. De farizeeën koesterden zichzelf in hun eigen gerechtigheid. Ze wisten echter dat ze verontreinigd konden worden. Zij waren dan wel het vrome middelpunt, maar om hen heen had je de kring van de tollenaars en zondaars, en je had de cirkel waarbinnen de samaritanen waren en de heidenen. Zij, de farizeeën, waren gezond. Een dokter hadden ze niet nodig, maar wel ontsmettingsmiddelen. Ziek waren ze niet, maar ze hadden wel liters lysol nodig en desinfecterende zeep, want o, die boze wereld om hen heen. Je kon het toch zo maar te pakken krijgen.

Toen leerde de Heiland: Mannen van Israël, ook gij, farizeeën, gij zijt ziek. Hartpatiënt. Daar helpt geen ontsmettingstabletje voor. Gij hebt een dokter nodig. Een chirurg. Mijn mes moet er in.

Farizeeuwse invloed is bij ons merkbaar als we de verleidingen verwachten van buitenaf. Van 't Reve, en de bioscoop, en de oecumene. En wanneer we onszelf dan het getrouwe, belijdende volksdeel noemen (als we maar niet geïnfecteerd worden door die slechte wereld om ons heen!).

„Heer, mijn hert is boos en schuldig...”
„Schep mij een rein hart, o God...”

Wormer.

A. H. Algra.

TE ELFDER URE

Dominé zou haar voor de laatste maal bezoeken,
Op last des kerkeraads zou hij nog eenmaal gaan.
En dan zou van den kansel worden afgeroepen:
Haar naam is uit het kerkregister weggedaan.

Dominé belde, maar de deur ging nog niet open,
Totdat een stem riep, dat hij kon binnengaan.
Toen is hij stil een donk're kamer ingelopen
En daar trof hij de zondares stervende aan...

En met gebroken stem, sprak zij dicht aan zijn oren:
Dominé... in de Hemel... zult U mij niet zien...
Dominé verbleekte. Want (vervolgde zij) misschien
Sta 'k heel achteraan... Maar u zult wel mij horen...

Want als de cimbels slaan en d'Eng'lenkoren
Met ons het lied der vrijgekochten zingen gaan,
Dan zal ik jubelen - totdat u mij kunt horen...
Dominé dankte. Haar naam bleef in 't register staan.

(Uit: De Steur)

Jaap Kronenburg

Wormser - de geschorste!

IV

conflict tussen Van Velzen en Scholte

In Opbouw van de vorige week heb ik verteld op welk een dubieuze wijze Van Velzen predikant van de Afscheiden Kerk van Amsterdam was geworden.

Zonder de kerkeraad daarin te kennen had hij het op hem uitgebrachte beroep naar Amsterdam zó aangenomen dat hij daarbij tegelijk ook predikant van de Afscheiden kerken van Friesland bleef.

De weerstand welke deze dubbelzinnige, onwaarachtige wijze van doen in kerkeraad en gemeente had gewekt sloeg Van Velzen met brutale — en vrome! — redeneringen neer. Althans bij het grootste deel van kerkeraad en gemeente. Niet bij allen. Er waren broeders die het niet met hun consciëntie in overeenstemming konden brengen een dergelijk gedrag zonder protest te laten passeren.

En zo bleef de door Van Velzen veroorzaakte spanning en moeite in de kerk van Amsterdam voortbestaan.

En deze veroorzaakte, vooral door Van Velzens optreden daarbij, ten slotte een catastrofe.

Het verhaal daarvan volgt nu.

Nadat de gemeente de wonderlijke aanneming van het beroep door ds. Van Velzen had goedgekeurd dienden vier leden van de kerkeraad daartegen een protest in.

Het stond voor hen vast: zó mocht in de kerk van Christus niet worden gehandeld. Door zo iets toe te laten zou men de zegen des Heren verspelen.

Een van deze vier was Wormser. Dr. Van der Does typeert hem als „een man van grote gaven, scherpzinnig, goed onderlegd in de Schrift, uitnemend op de hoogte van de belijdenis... in staat een cursus te geven in de gereformeerde theologie”¹⁾ Wormser was de bekwaamste van de vier en daarom hun woord- en penvoerder.

In hun bezwaarschrift verklaarden deze broeders dat de brieven van Van Velzen hun voorkwamen niet vrij te zijn „van dubbelzinnigheid, zijne handelwijze in strijd met de christelijke oprechtheid, en zijn beweren, dat het beroep had aangenomen, niet vrij van eene onwettige indringing in de gemeente van Amsterdam”.²⁾

Op de 15de maart 1839 werd dit protest in de vergadering van de kerkeraad besproken.

Toen men bij de bespreking daarvan niet vorderde, werd besloten Van Velzen uit te nodigen naar Amsterdam te komen. Maar deze kwam niet! Hij zond een lange brief, waarin hij beweerde dat hij niet wist wat het betekende dat kerkeraadsliden „protesteerden”! Dat woord kwam immers noch in de bijbel, noch in de formulieren van enigheid voor! Zoals vanzelf sprak beriep hij zich in deze situatie op het besluit van de gemeentevergadering dat zijn aanneming van het beroep naar Amsterdam had goedgekeurd. Indien de bezwaarde broeders — zo schreef hij letterlijk — zich „niet aan het oordeel der gemeente wilden onderwerpen, konden (zij) niet in de gemeente blijven, maar behoorden (zij) te scheiden”. „Omdat dit een besluit der gemeente is, mag zich geen schepsel daartegen verzetten”. En: „niemand kan of mag in de gemeente blijven, en zich tegen hare besluiten verzetten. Wij mogen dezulken niet in de gemeente lijden.”³⁾

Het spreekt vanzelf dat over deze brief in de kerkeraad heel wat woorden werden gewisseld. Het einde van de zeer moeilijke en subtiele discussies daarover op een paar kerkeraadvergaderingen was dat men elkaar vond in de verklaring dat het beroep naar Amsterdam door Van Velzen zó was aangenomen dat Amsterdam vacant bleef en Friesland vacant werd! En dat beiden als zodanig door Van Velzen zouden worden verzorgd.⁴⁾

Op deze — wonderlijke! — wijze werd de verhouding waarin Van Velzen tot de kerk van Amsterdam formeel geregeld.

Maar de eigenlijke kwestie, namelijk de dubieuze, onoprechte wijze waarop Van Velzen bij de „aanneming” van het beroep had gehandeld werd niet op een christelijke wijze uit de weg geruimd.

Het was na al het gebeurde geen wonder dat de ellende heel gauw opnieuw begon.

Mannen die zo spreken en optreden als Van

Velzen — en Scholte! — kunnen niet anders dan steeds nieuwe conflicten veroorzaken.

Kort nadat de zo juist genoemde „verzoening” tot stand was gekomen haalde Scholte het namelijk in zijn hoofd bij de Amsterdamse kerkeraad te informeren naar de stand van zaken in verband met het beroep dat op Van Velzen was uitgebracht.

Scholte wilde weten in welke verhouding hij voortaan zou staan tot de kerk van de hoofdstad. De kerkeraad daarvan had immers uitgesproken dat deze kerk, hoewel Van Velzen de gemeente zou dienen in de prediking en andere arbeid, toch vacant zou blijven. Maar als dat inderdaad het geval was moest de relatie waarin de kerk van Amsterdam volgens afspraak met ds. Scholte stond ook blijven voortbestaan! Dat wil zeggen: dan moest de kerk van Amsterdam voor het ambtelijk werk van de dienaren des Woords uitsluitend van de diensten van Scholte gebruik maken.

Men begrijpt het: toen deze brief in de Amsterdamse kerkeraad ter tafel kwam waren onmiddellijk weer de poppen aan het dansen.

Opnieuw werd urenlang gedelibereerd over het karakter en de bedoeling van het beroep dat op Van Velzen was uitgebracht en over de wijze waarop dit door hem was aangenomen.

Ten slotte kwam men ook toen weer tot overeenstemming.

En Wormser, de leider van de bezwaarde kerkeraadsliden, stelde ten bewijze van het „ernstig en oprecht verlangen” der bezwaarde broeders „om op goede gronden vrede en vereeniging te vestigen in de gemeente” een antwoordbrief op waarin aan ds. Scholte „de wegneming van alle bezwaren en de volkomene vereeniging vermeld werd, tegelijk met dankbetuiging voor al de diensten, die Ds. Scholte hier bewezen had zoo lang de gemeente vacant was.”⁵⁾

Zoals steeds had Wormser ook nu de vrede gezocht en mogen herstellen.

Hij zocht zichzelf nooit.

En het was vooral aan zijn wijs beleid te danken dat eindelijk Van Velzen in Amsterdam „bevestigd” kon worden. Hetgeen op 16 juni 1839 door ds. De Cock geschiedde.

Echt goed waren de verhoudingen in kerkeraad en gemeente evenwel nog lang niet.

Hoe zou dat ook kunnen na zoveel narigheid?

Velen bleven bezwaar koesteren tegen de gedragingen van Van Velzen bij het aannemen van zijn beroep. Vooral ook omdat hij nooit ruiterlijk had erkend dat hij niet eerlijk, niet oprecht had gehandeld. Het volle vertrouwen in hem was nog niet teruggekeerd.

Wat deze controversen in de Amsterdamse kerk zo funest en, menselijkerwijs gesproken, onoplosbaar maakte was de omstandigheid dat zij een gevolg en een openbaring was van de scherpe controversen welke er bestond tussen Van Velzen en Scholte.

Ook de kerk van Amsterdam, evenals zo vele vóór en na haar, was de dupe geworden van een twist tussen theologen.

Van Velzen en Scholte waren twee zeer verschillende persoonlijkheden en hadden bovendien een geheel verschillende theologische en kerkelijke „ligging”. En ze dreven het verschil daartussen zo scherp mogelijk op de spits.

Scholte was een leerling en geestverwant van Da Costa. Daarom muntte hij niet uit door een sterk kerkelijk besef. Vijf en twintig jaar na de Afscheiding schreef hij vanuit Amerika, waarheen hij geëmigreerd was, over zichzelf: „Hoewel van harte de leer der Gereformeerde Kerk geloovende en belijdende, was toch niet zozeer de kerkleer voor mijne aandacht, veel minder de vorm van kerkbestuur. Onafhankelijk van eenig kerkgenootschap tot kennis der waarheid gekomen door het gebruik der Heilige Schriften, was mijne aandacht hoofdzakelijk op den persoon van Christus. In Hem gevonden hebbende den weg, de waarheid en het leven, en gedurende mijne studiejaren in broederlijke betrekking gekomen met levendige geloovigen uit verschillende kerkgenootschappen en landen, was, en is voortdurend voor mijne aandacht de gemeenschap waarvan Christus het Hoofd is. Daardoor waren de Heilige Schriften mijn model, en nooit heb ik het van mij kunnen verkrijgen, om eenige kerkvereeniging, in eenig tijdvak der geschiedenis, als een voorbeeld van volmaaktheid te beschouwen, noch in leer, noch in vorm.”⁶⁾ Scholte

was daarbij een agressieve figuur, die onbezonnen precies en direct zei wat in zijn onrustige geest opkwam. Hij was voorts een ras-individualist die, zonder zich om iemand te bekommeren eigen ideeën op absolutistische wijze verkondigde en eigen plannen koppig doorzette en daarom alleen kon samenwerken met mensen die hem in alles volgden. Scholte heeft het gepresteerd in zijn leven vier maal geschorst te worden. Eenmaal door de hiërarchen van het Hervormde Kerkgenootschap en driemaal door zijn broeders. Eenmaal in Nederland en tweemaal in Amerika.

Van Velzen was een geheel ander man. Hij was streng gereformeerd. Zijn theologie was die van de nareformatische orthodoxie, speciaal die van Voetius. Deze was evenwel bij hem, evenals bij Voetius en de Voetianen, verbonden met een flinke dosis mystiek. Hij dweeptte b.v. met Lodensteijn. Eens heeft hij zelfs successief een geheel boek van deze theoloog in De Bazuin laten afdrukken! Van Velzen had voorts een aantal karaktergebreken die vooral als ze bij een dienaar des Woords voorkomen, veel onheil in de gemeente kunnen aanrichten. Prof. Bouwman, die van de leidende figuren in de Afscheiden Kerken moeilijk iets kwaads zeggen kon schreef eens van de Van Velzen uit de tijd der Afscheiding: Even scherp getekend, lang, mager, hoekig en stijf als hij was in zijn voorkomen, was hij dat ook in zijn karakter. „Hij had een aangeboren lust in het polemiseren, nam gaarne een loopje met zijn tegenstander, gaf het nooit gewonnen, en was voorts onverzettelijk, doordrijvend, heerszuchtig.”

En ten aanzien van de drijfveren welke Van Velzen beheersten bij zijn optreden in Amsterdam betreft verklaarde Bouwman: „Van Velzen wilde Holland aan de invloed van Scholte onttrekken, en voor het bereiken van dat doel was hij niet heel fijngevoelig in het kiezen van de middelen en wegen. Hij had iets absoluuts in heel zijn persoonlijkheid. Die hem in de weg stond, moest onschadelijk gemaakt.”⁷⁾

Was het een wonder dat toen deze beide mannen in de kerk van Amsterdam elkaar ontmoetten, het daar tot een bittere, onheilge en fatale twist kwam?

Van Velzen had het beroep naar Amsterdam vooral ook aangenomen om de invloed van Scholte in die kerk en in heel Holland en Utrecht te breken.

Hij heeft dat zelf onomwonden gezegd.

Toen het op de provinciale vergadering van Friesland over zijn beroep naar Amsterdam ging verklaarde Van Velzen dat hij de „noodzakelijkheid” gevoelde „dat de gemeente te Amsterdam een leraar had”. En dat was naar zijn overtuiging „niet alleen noodzakelijk voor die gemeente, maar ook voor geheel Holland en vooral (!) wegens de invloed, welke vandaar op andere gemeenten uitgeoefend werd”.⁸⁾

En zo zou Amsterdam het terrein worden waarop de strijd tussen Scholte en Van Velzen zou worden uitgevochten.

Voor Wormser kreeg deze strijd iets zeer tragisch.

Ter wille van de waarheid en oprechtheid moest hij zich stellen tegenover Van Velzen. Op die wijze kwam hij uiteraard als van zelf min of meer aan de kant van Scholte te staan. Toch was hij allerminst een volledige geestverwant van deze predikant. Zeker, hij waardeerde diens krachtige, ruime, blijde verkondiging van het Evangelie. Maar van Scholte's onverschilligheid ten opzichte van een geordende kerkelijke leven moest hij niets hebben. En diens fantasieën over het duizendjarig rijk enz. wees hij zonder meer af.

Zo kwam in Amsterdam met Van Velzens komst onafwendbaar de ellende.

De gemeente daar zou het slagveld worden waarop de verbeterde strijd van Van Velzen tegen Scholte, vice versa, zou worden uitgevochten.

En Wormser zou in zijn trouw aan waarheid en oprechtheid daarvan het slachtoffer worden.

C. V.

¹⁾ De Afscheiding, Delft.

²⁾ De Reformatie, VIII, blz. 189.

³⁾ Idem, blz. 191.

⁴⁾ Idem, blz. 197/8.

⁵⁾ Idem, blz. 199.

⁶⁾ Compleete uitgave van de Officieele stukken betreffende den uitgang uit het Nederl. Herv. Kerkgenootschap enz. ² Kampen, 1884, blz. 193/4.

⁷⁾ De Bazuin, 14 juli 1923.

⁸⁾ Idem.

Vrouwen van de daad (II)

Over hun verplegerij vertelt de briefschrijver het volgende:

Na vergeefse pogingen in een „leprosy-home” en een Tibetaans kinderkamp, waarvan de charmante zuster der Dalai Lama de leiding heeft (veel Tibetanen zijn wegwerkers en wonen in tentenkampen) vonden twee collega's en ik een plaats in het Civil-Hospital te P. ongeveer 15 KM verwijderd van onze standplaats. Dr Grover, de enige jaren in Engeland getrainde „Chief Medical Officer of Health” van het 35 bedden tellende ziekenhuis, riep ons een warm welkom toe in zijn stafloze hospitaal.

Bij de eerste aanblik van wat zich in deze inrichting aan ons voordeed werden we beurtelings koud en warm vanwege de toestanden die in dit gerundd ziekenhuis, anno 1966, te constateren vielen.

Stelt u zich voor: een zaal met tien bedden. De geijkte crème-keur van alle ziekenhuisbedden waar ook ter wereld was niet meer te herkennen. Het leek wel of iemand systematisch alle spijlen, poten en leuning met kleihanden langs geweest was. De matrassen gingen versholven onder een laken dat eens wit geweest was. Je kon aan dat op existentialistische wijze gekleurde vod nagaan wat er alzo op gepasseerd was: etensresten, bloed-, pus-, urine-vlekken van drie patiënten her. De matrassen deden niet voor de lakens onder. Zeilen waren niet voorradig, zodat men temidden van het uitpuilende stro een zak doordrenkt van opgedroogde urine en bloed kon bewonderen en rieken. Bovenlakens: nooit van gehoord. Wel enige met overleg gekozen donkergetinte stijfstaande dekens. Het nachtkastje deed niet voor de „klei”-bedden onder. De patiënt die in zo'n bed terecht komt, mag een zeer beklagenswaardig iemand genoemd worden. Nachtgoed heeft de gemiddelde Indiër niet, het ziekenhuis zeker niet, zodat men via de straat — schoenen uit — in bed verzeild raakt. Wassen is taboe als je eenmaal in een ziekenhuis terecht komt. Er is ook trouwens niets, geen kom, geen zeep, geen handdoek, ook geen water. Van diëten is weinig sprake. De familie loopt de hele dag in en uit met pannetjes en potjes. Niet zelden zie je een talrijke schare familie, vrienden en kennissen om het bed van een zieke gegroeped, gezeten op jute zakken of meegebrachte matjes. Mocht je zonder familie of kennissen in dit ziekenhuis terecht komen, dan ziet het er slecht voor je uit, zoals ik van een Amerikaanse volonteer vernam, die aangetast door een bacillaire dysenterie van iedere hulp was verstoken.

Wat het personeel doet is ergens lachwekkend, of, liever gezegd: triest. De drie leerling „mid-wives” (vroedvrouwen), gedeputeerd door een nabij gelegen ziekenhuis, die voor twee maanden training in het ziekenhuis komen heb ik niets anders zien doen dan temperatuur opnemen, totdat één hunner betrapt werd op een kapotte thermometer en neergeschreven gefingeerde tempen, en op verbinden, waarbij iedere vorm van steriliteit verre te zoeken is. Waarom zou je uitkoken als je de instrumenten vlugger onsteriel kunt gebruiken. Het begrip 10 minuten uitkoken schijnt zelfs na twee maanden aandringen nog een overbodige luxe gevonden te worden.

Het afsluiten van de waterleiding des avonds om 8 uur bracht niemand op de idee een paar emmers te vullen. Na veel praten en steeds weer herhalen is het eindelijk gelukt de „servants” te bewegen wat van dit kostelijke vocht te vergaren. Er zijn verwoede pogingen gedaan om het één en ander schoon te krijgen. Tezamen met de „servants” lukte dat gedeeltelijk. Als ze er genoeg van hadden waren ze nergens meer te vinden. Op een speurtocht naar assistentie werd één der heren bedienden gevonden voeten wassend in de operatiekamer.

De polikliniek waar ik diverse morgens gewerkt heb, leverde een ander onwerkelijk aandoend schouwtooneel op. In een gebouw dat je aan een loods deed denken kwamen de ambulante patiënten bijeen. De dokter, achter een tafel gezeten met vier potten medicijnen: twee soorten sulphatabletten, A.P.C. en staal, verrichtte zijn onderzoeken en publicque. Ieder was dan ook vol aandacht voor het gesprek tussen de dokter en de patiënt. Menigeen vond zijn gehoopte genezing uit een van de potten.

De mensen met verwondingen werden doorgestuurd naar een smerig hok, ook hier kon een

ieder meegenieten. Met veel moeite is het gelukt enige zaken wat schoner en steriel te maken. De enige injectiespuit die moest dienen om een vijftiental patiënten van injecties te voorzien per morgen leverde menige discussie over het uitkoken. Maar de aanhouder wint zolang je er met je neus bovenop blijft staan.

Op de zeer eenvoudige middeltjes na werden alle patiënten doorverwezen naar de apotheek om de hoek. Toen ik een keer om zeep vroeg, kreeg de eerstvolgende een briefje in handen gestopt om een desinfecterende zeep voor zijn wonden te kopen waar beslist geen zeep voor gebruikt kon worden. In elk geval zegt het zoveel dat een arme drommel zorg draagt voor de zeepvoorraad van het ziekenhuis.

Met de dokter zijn enige wantoestanden doorgesproken. Er zat veel vast op het feit dat het ziekenhuis binnen enkele maanden zou overgaan naar de staat Himachal Pradesh. Dit zou bijzonder veel financiële problemen met zich meebrengen en daarom kon er niet tot activiteiten worden overgegaan. Verder eindigde ieder gesprek met de doodoener: „What can a man alone do”. Of: vertaald: waarom zou je het moeilijk doen, als je gemakzuchtig aangelegd bent?

Over een andere tak-van-arbeid horen we in het volgende fragment van het verhaal.

Tegenover het ziekenhuis is het „Primary Health Centre” waar een Lady Visitor de scepter zwaait. Een zeer zachtmoedig meisje van 25 jaar, bijzonder lief voor de mensen en zeer behulpzaam. Zij is zich van haar taak bewust en tracht er het beste van te maken. Ze heeft de supervisie over 6 sub-centres, die in een straal van 10 mijl om P. verspreid liggen. Door drie maal in de week met haar mee te gaan naar deze „sub-centres” heb ik een goed idee gekregen hoe haar werk reilt en zeilt. Zij gaat na wat hulp-verpleegsters, vroedvrouwen aan de zorg voor moeder-en-kind, de gezins-planning, de bevallingen en de zorg daarna hebben gedaan.

Op de morgen dat wij er waren was er prae-natale kliniek en melkpoederuitdeling voor a.s. moeders en babies (non fat dry milk donated by the people of the U.S.) vier pollepels per persoon. In deze sub-centres mocht ik voor dokter spelen. Door de zeer karige apotheek kon er vaak niet dat gegeven worden wat verlangd werd. Voedingsvoorlichting werd steeds gegeven, maar in de praktijk zelden toegepast. Niet zelden kwam het voor dat kinderen van 1½-2 jaar alleen borstvoeding kregen.

In het Primary Health Centre werd één maal per week ante-natal kliniek gehouden. Moeders met dikke buikjes bevolken dan het P.H.C. Het wordt kennelijk als het uitje van de week beschouwd daar naar toe te gaan, want het is de gelegenheid om de laatste locale nieuwtjes uit te wisselen. De aanwezige mid-wife (vroedvrouw) is ook van de partij en verkleet vele uren. Af en toe hijst zich iemand op de houten onderzoektafel. Iedereen kijkt belangstellend toe als de a.s. moeder-met-bloete buik betast wordt. Van enige privacy is geen sprake. De talloze kindertjes die hun uma's (mammies) vergezellen kijken met hun donkere kijkers gefascineerd naar zoveel boeiende vergezichten. Zo verstrijkt de morgen, Het rose baby-face van Nehru en de bezorgd kijkende Ghandi blikken vanuit hun lijsten neer op dit hard werkende India. Iemand heeft een kop thee besteld in de theetent nextdoor. Een boordevol kopje dat een voetbad neemt wordt voor je neergezet. Maar niet al te scherp kijken naar de gore duimen en spatten en vooral het beeld van de dweilachtige afdroogdoek verbannen naar het onderbewuste.

Het is langzamerhand tijd geworden voor de dai-class (opleiding voor bakkers). Ze zitten wat je noemt een half jaar te zitten. Er zijn nog enige a.s. moeders aanwezig, maar: kofi baat nahi. Het probleem van de te vroeg geborene wordt aangesneden. De les wordt gegeven door de Lady H.C. en de mid-wife (vroedvrouw). De dais hangen of zitten verspreid tussen moeders en rond dwarrelende kinderen. De L.H.C. vraagt één der kakelende dais, wier gezicht niet bepaald straalt van intelligentie, het verloop van een bevalling te vertellen. De rest kletst door. De L.H.V. stapt op een ander over. De eerste voelt zich bevrijd en gaat door met haar onderbroken dorpsverhaal. Ik heb me in stilte afgevraagd onder welk hoofdje deze vorm van les-

TE BERDE

Zoals al direct te vreezen was, betekent de kabinetscrisis en ontwikkeling daarvan een ernstig in discrediet brengen van onze parlementaire instellingen. Deze hele zaak is bepaald niet in het nationale belang.

In de eerste plaats was het onaanvaardbaar door het kabinet van de motie Schmelzer niet noodzakelijk. Een verschil over dekking en uitgaven, dat gezien het geheel van de begroting al niet zo groot meer was, moest in gemeen overleg met de Staten-Generaal opgelost kunnen worden. Een zekere gekrikkeldheid bij de stoere mannen lijkt niet onaannemelijk.

In de tweede plaats had drs Schmelzer en zijn motie-steuners kennelijk geen alternatief-kabinet klaar. En dat is zeer bepaald ook een in discrediet brengen van de parlementaire instellingen. Wie geen kabinet kan formeren van de parlementaire instellingen. Wie geen kabinet kan formeren moet geen kabinet laten vallen.

In de derde plaats is het heel vreemd dat drs Schmelzer als formateur zich niet in de eerste plaats gewend heeft tot de C.H.U. en de V.V.D., die hem hielpen het kabinet te val te brengen. Dat lag toch het meest voor de hand. Blijkbaar kon hij dat niet doen om partij-politieke redenen of wilde hij het niet doen met het oog de komende verkiezingen. Maar dan moet weer gezegd dat zo iets niet in het nationaal belang is en niet goed voor onze parlementaire democratische instellingen.

In de vierde plaats moet de aandacht gevestigd op het hele rare gedrag van de V.V.D., die bij voorbaat liet weten niet in een kabinet zitting te willen nemen voordat er verkiezingen gehouden zijn. Dat is natuurlijk wel een heel makkelijk standpunt, maar geen parlementair standpunt. Als men niet bereid is mee te werken tot het formeren van een nieuw kabinet moet men het oude niet laten vallen.

In de vijfde plaats valt het te betreuren van het kabinet-Cals niet de grootheid heeft weten op te brengen de verantwoordelijkheid te nemen voor de ontbinding van de Kamer. Een maatregel, waarover iedereen het wel eens schijnt te zijn. Het zou veel tijd bespaard hebben en hoe korter de duur van regeringsloosheid, hoe beter.

In de zesde plaats maakt de formulering van de aanvankelijke weigering mee te werken aan de formatie door Prof. Zijlstra de indruk dat hij dat heeft gedaan uit partij-politieke overwegingen. Op zich zelf blijkbaar wel bereid en in een latere fase misschien ook wel, maar niet nu. Wat daar achter zit, mag Joost weten.

Het is te hopen dat spoedig opening van zaken plaats vindt over wat achter de schermen zich momenteel afspeelt. Dan weten we het hoe en waarom. Dan weten we ook wie verantwoordelijk is voor de huidige situatie. Als men niet deelneemt aan een formatie Schmelzer omdat het partijbelang dat niet verdragen zou of omdat die formatie Schmelzer onmogelijk gemaakt moet worden, dan heeft men het kleine belang gesteld boven het nationale belang. King's government must going on. Men zou vooral van de A.R.P. mogen verwachten dat men nu, voor alles, zijn medewerking verleent aan een formatie, ondanks dat wat er geschied is, omdat het land moet geregeerd worden.

Tenslotte is de lange duur van de crisis geen goede zaak. Het onbehagen over de functionering van onze parlementaire instellingen zal er alleen maar groter door worden. En steeds meer mensen zullen gaan zeggen: alles beter dan dit. Wie kan ze nog ongelijk geven?

Amelink.

geven gerangschikt kon worden, met de lessen gynaecologie van Mhr v. D. herinnerend.

Het is één uur geworden, de morgen is voorbij. Nu met de bus weer terug naar „huis”.

De buschauffeurs gaan ons kennen. De tijd dat we de ene bus na de andere aan ons zagen voorbijsnellen is voorbij. Een goed boek brengt in elk geval uitkomst terwijl we gezeten op een steen langs de weg zitten te wachten.

Een Indiase bus is iets waar je nooit op uitgekeken raakt. De buschauffeurs met hun rijkelijk met slingers en bloemen gedrapeerde beschermgodinnen boven het hoofd, rijden feilloos. Een tegenliggende bus stopt altijd bij het raampje van de onze. Men roept elkaar iets hartversterkends toe en voort gaan de grasrollers. Ook in een bus kent men weinig privacy. Er hangt altijd wel iemand op of tegen je aan, zelfs als er voldoende plaats elders is. De vele haarspeldbochten doen ons niets meer wat de maaginhoud betreft. Wel zijn we vele malen getuige geweest van bevomerde ruggen.

Iets merkwaardigs van de bus is dat je er nooit jengelende en huilende kinderen in ontmoet. Bij het minste of geringste geluid van de

kleintjes licht moederlijk haar jak omhoog en de kindertjes van 0-3 jaar genieten van een extra slokje. Verder kan men getuige zijn van met de hand snuitende heren en dames, die het zo vergaarde vocht aan de onderzijde van de bank laten verdwijnen. Spuwen is verboden, maar och. kohl baat nahi. Een volle bus is nooit vol genoeg. De Indiërs met hun elastieken benen zitten altijd en daar waar nog 3 cm grond wordt signaleerd wordt plaats geboden voor één erbij. De kleding der busbevolking varieert van pyama-broeken tot onder goud behangen bruiden. De bagage van kippen tot toeristenkoffers. Kortom, te veel om op te noemen.

Zo werken dappere nederlandse meisjes in de gloeihitte en ellende van India.

Zou dit niet een bijzonder goed werk zijn voor de provo's?

Tot zover het boeiende verhaal.

In een P.S. werd er nog aan toegevoegd: Ik heb een week vacantie opgenomen, om met de rugzak-gewapend een adembenemend stukje Himalaya te verkennen.

C. V.

De Heilige Schrift als Woord Gods

I

(Naar aanleiding van G. C. Berkouwer: De Heilige Schrift I.)

Enige maanden geleden vroegen wij de aandacht van onze lezers voor het beleg en ontzet van Leiden in 1574. We willen ons thans naar het heden begeven en ons verdiepen in het belijden aangaande de Heilige Schrift, of liever: in hetgeen er de laatste tijd geschreven is omtrent dat belijden, vooral in verband met het verschijnen van het jongste boek van professor G. C. Berkouwer: De Heilige Schrift I.)

Het is niet Berkouwers eerste boek over dit onderwerp: in 1938 verscheen van zijn hand „Het probleem der Schriftkritiek”. Dat is bijna dertig jaar geleden. Er is in die tijd heel wat gebeurd: de theologie van Barth was toen in opkomst. Nu spreekt men van het post-barthiaanse tijdperk en is Rudolf Bultmann de theoloog, die in Duitsland en in toenemende mate in Nederland, de geesten boeit. Berkouwers eerste boek was een krachtige verdediging van de leerbeslissingen van Assen (1926). In zijn zo juist verschenen werk spreekt hij van „aarzelingen”, die ten aanzien van de Asser beslissing zijn ontstaan³⁾. Toch moet gezegd, dat er tussen 1938 en 1966 door nederlandse gereformeerde theologen weinig over de leer aangaande de Heilige Schrift is gepubliceerd. Ik wees daar reeds op in mijn eerste Bavinckstudie⁴⁾. Het lijkt wel of de Asser beslissingen lange tijd het nadenken over de Heilige Schrift in dogmatische zin hadden lamgelegd. Thans ligt dan deze nieuwe studie van Berkouwer voor ons: de vijftiende in de reeks „Dogmatische Studiën”, als ik goed tel. Het zou misschien aanbeveling verdienen te officieel te gaan nummeren: het is een even samenhangende reeks als Karl Barths Kirchliche Dogmatik. En het spreekt vanzelf: nu er in de afgelopen dertig jaar zoveel in binnen- en buitenland op het punt van de Schriftstudie is gepubliceerd, verwondert het ons niet, dat dit boek weer geheel andere vraagstukken behandelt dan het eerste boek. We willen op deze plaats de auteur van harte gelukwensen met de verschijning van dit boek. Het zal ongetwijfeld veel belangstelling in theologisch Nederland ontvangen.

Er is in gereformeerd Nederland (in ruimer zin) enige onrust ontstaan rond de Schrift. Het onderwerp heeft de belangstelling van het kerkvolk. Op de Theologische Hogeschooldag dit jaar te Kampen van de synodaal-gereformeerden besprak een forum voor een stampvolle kerk actuele vragen rond de Heilige Schrift. De bondsdag van onze J.V.'s had eveneens het Schriftgezag als centraal onderwerp, men heeft kennelijk het gevoel dat er enige onzekerheid ontstaat in de jarenlang vaststaande opinies over de Schrift. Daarom is dit rustig en goed overwogen boek van Berkouwer belangrijk: het geeft een inventarisatie van de standpunten der gereformeerde theologie in breder kring inzake de leer aangaande de Heilige Schrift. Aan de andere kant: het is een eerste deel. De eigenlijke leer aangaande de inspiratie van de Schrift zal in het tweede deel behandeld worden. Prof. Polman oefende in het „Geref. Weekblad” enige

kritiek op Berkouwers indeling van de stof. Hij had liever terstond in dit eerste deel de theopneustie (inspiratie) behandeld gezien en van daaruit de verschillende centrale problemen besproken. In dit eerste deel bespreekt de auteur nl. vooral drie centrale vraagstukken: in de eerste plaats het Testimonium Spiritus Sancti (het getuigenis van de Heilige Geest); vervolgens de kwestie van de Kanon en tenslotte de vraagstukken, die samenhangen met de hermeneutiek (de uitlegging) van de Heilige Schrift. De lezers moeten mij maar ten goede houden, dat ik af en toe enkele theologische vaktermen gebruik. Ik zal ze zoveel mogelijk vertalen. Wie vandaag wat bij wil blijven, moet zich echter zulke termen eigen maken: er is nu eenmaal een eigen theologenjargon. Ik deel de kritiek van Polman niet. Het komt mij voor, dat Berkouwer in dit eerste deel als het ware het „voorveld” vrij heeft willen maken voor de bespreking van de meest ingrijpende kwesties.

Nu zouden we de bespreking van dit boek kunnen opzetten in de vorm van een wat omvangrijke boekbespreking: ik zou dan eerst een kort overzicht van de inhoud van het boek kunnen geven en daarna eventueel een kritische bespreking. Ik wil dat echter thans niet doen. Het leek mij voor onze lezers meer vruchtbaar een wat algemenere bespreking aan het onderwerp De Heilige Schrift als Woord Gods te wijden. Berkouwers boek komt daarin vanzelf ter sprake. De lezers ploffen dan niet onverwacht midden in de vraagstukken, maar zien ze (daarmee vlei ik mij tenminste) in historisch verband. Ze worden dan (dat hoop ik!) ook niet zo gemakkelijk meegesleept door allerlei kreten, die links en rechts opstijgen. Ik wil proberen hetgeen ik te zeggen heb in de vorm van stellingen te fixeren en die toelichten. Hier is de eerste:

1. De gereformeerde theologie hier te lande fundeerde, sinds haar vernieuwing onder Kuiper en Bavinck, onafgebroken het gezag van de Heilige Schrift in de inspiratie van de Heilige Schrift.

Het eerste punt, waarop ik de aandacht wil vestigen, is de soberheid waarmee de kerk zich in haar confessie over de Heilige Schrift heeft uitgesproken. Het is belangrijk daarop te letten. Er is nl. verschil tussen confessie en dogmatiek. In de confessie belijden wij ons christelijk geloof, zoals daarover in de reformatietijd onherroepelijke beslissingen zijn gevallen. De dogmatiek houdt zich bezig met hetgeen de kerk in haar confessie beleden heeft, bespreekt dat in verband met allerlei haeresieën (ketterijen), tracht het eventueel te corrigeren of uit te werken. We zijn in gelove aan de confessie gebonden, niet aan wat de dogmatici ons aan conclusies of definities voorleggen: gelukkig maar! Ik noem enkele centrale momenten uit onze Nederlandse Geloofsbelijdenis: in art. 2 zegt zij, dat God, nog klaarder en volkomener dan in de algemene openbaring, Zich te kennen geeft „door Zijn heilig en goddelijk Woord, te weten, zo veel als ons van node is in dit leven, tot Zijne eer en de zaligheid der Zijnen”. In art. 3 belijdt de kerk, dat het Woord „niet is gezonden noch

voortgebracht door de wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van de Heilige Geest gedreven zijnde, hebben het gesproken, gelijk de heilige Petrus zegt, 2 Petr. 1 : 21. Daarna heeft God, door een bijzondere zorg, die Hij voor ons en onze zaligheid draagt, Zijnen knechten den Profeten en Apostelen geboden, Zijn geopenbaarde Woord bij geschrift te stellen; en Hijzelf heeft met Zijn vinger de twee tafelen der Wet geschreven. Hierom noemen wij zulken schriften heilige en goddelijke Schriften”. In art. 4 geeft de kerk de lijst van kanonieke boeken, terwijl ze in art. 5 verklaart, dat wij zonder enige twijfeling geloven wat daarin beschreven is, „en dat niet zozeer, omdat ze de Kerk aanneemt en voor zodanige houdt, inzonderheid, omdat ons de H. Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God zijn, dewijl zij ook het bewijs van dien bij zichzelf hebben: gemerkt de blinden zelve tasten kunnen, dat de dingen, die daarin voorzgd zijn, geschieden”. Art. 6 onderscheidt deze boeken van de apocryphe boeken. Artikel 7 tenslotte zegt, dat wij geloven „dat deze H. Schrift de wil Gods volkomen bevat en dat al hetgeen de mens schuldig is te geloven om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt”. In beroemde en krachtige volzinnen wordt dit grote principe der Reformatie gehandhaafd tegenover conciliën en synoden, de successie van tijden en personen. De kerk der Reformatie verwerpt daarom nadrukkelijk „al wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt”.

Het is opvallend hoe sober en zonder enige problematiek de kerk der Reformatie hier de Schrift belijdt als het Woord Gods. Profeten en apostelen hebben dit Woord Gods te boek gesteld: daar ging Gods bijzondere zorg over. Wij zijn nu voor de kennis van dit Woord Gods met de kerk van alle tijden op deze Heilige Schrift aangewezen. Tegenover deze sobere confessionele uitspraken staan de brede uiteenzettingen, die de dogmatici later aan de Schrift hebben gewijd. De dingen lagen voor hen kennelijk niet meer zo eenvoudig als voor Guido de Brès en de zijnen. Een van de oorzaken, dat al vroeg de gereformeerde dogmatici zich uitvoerig met de leer aangaande de Heilige Schrift gingen bezighouden was de polemiek met de grote roomse theologen uit de tijd van de contra-Reformatie. Rome had op het concilie van Trente haar leer aangaande de verhouding van Schrift en traditie definitief vastgelegd. Tegenover het noemen van de traditie als tweede bron naast de Heilige Schrift voor de leer der zaligheid, ontstond voor de protestantse dogmatici de noodzaak het volle accent op de Schrift te laten vallen als enige bron voor de kennis van Gods Woord. In de achttiende eeuw begon de Aufklärung de inhoud der Schrift te toetsen aan de menselijke rede, in de negentiende eeuw ging het historisch-kritisch onderzoek van de Schrift haar totstandkoming en samenstelling aan grondige kritiek onderwerpen. De strijd, die daardoor rond de Schrift ontstond, is nog nooit tot rust gekomen. Ze spitst zich de laatste jaren bijzonder toe in het ontmythologiseringsprogramma van de duitse theoloog Bultmann en ze beroert zowel de protestantse als de rooms-katholieke dogmatiek.

De gereformeerde theologie hier te lande liet zich daarbij niet onbetuigd. Ze bleef háár traditie in de strijd tegen het roomse traditiebegrip trouw en schonk grote aandacht aan de Schrift en haar spreken over zichzelf. Vooral Kuiper en Bavinck stelden zich kritisch op tegenover elke concessie aan het historisch-kritisch onderzoek van de Schrift, vooral in polemisch verweer tegen de ethische theologen, die ruimte voor de Bijbelkritiek poogden te scheppen door hun these: Gods Woord is in de Bijbel. Jarenlang heeft de gereformeerde dogmatiek op het door hen gelegde fundament voortgebouwd. Kuiper was daarbij de grote apologet. In 1881 hield hij zijn beroemde rede over „De hedendaagsche Schriftkritiek in haar bedenkelijke strekking voor de gemeente des levenden Gods”. Hij sprak in krasse woorden over de Schriftkritiek. Ze was een gevaar voor de gemeente, omdat ze „haar theologie opheft, haar bijbel wegroeft en haar vrijheid in Christus vernietigt”⁴⁾. Ze kon onder „Gods genadige beschikking” wel een vrucht ten goede afwerpen (Kuiper was bepaald niet bekrompen), haar opzet en methode wees hij echter af. Hij vluchtte niet in de reactie: in zijn Encyclopedie voerde hij een krachtig pleit voor wetenschappelijke exegese van de Schrift. Bavinck besprak de leer aangaande de Heilige Schrift diepgaand in het eerste deel van zijn Dogmatiek. Zijn uiteenzettingen zijn nog steeds actueel: het valt op hoezeer Berkouwer in zijn laatste boek zich voortdurend op Bavinck beroept. Bavinck sloot zich in zijn Dogmatiek wel

bij de oudere gereformeerde theologen aan, maar deed een krachtige poging de locus de Sacra Scriptura (het hoofdstuk over de Heilige Schrift) te vernieuwen: hij bracht verschillende gezichtspunten naar voren, die nog steeds belangrijk zijn. Zo onderscheidde hij tussen de revelatie én de inspiratie, de openbaring Gods én de teboekstelling daarvan. De na-reformatorische dogmatiek liet de openbaring Gods teveel opgaan in de inspiratie alléén. Daardoor kreeg het de schijn „alsof ze (de Schrift) plotseling uit den hemel was komen vallen”⁵⁾. De openbaring ging in de meeste gevallen aan de theopneustie (een graag door Bavinck gebruikte term voor de inspiratie) vooraf. Ze is er soms door een lange tijd van gescheiden. Hij wees op Joh. 20 : 30, waar de evangelist zegt, dat Jezus nog wel vele andere tekenen voor de ogen zijner discipelen gedaan heeft, die niet zijn beschreven in dit boek. Johanneselecteerde: deze zijn geschreven, opdat gij gelooft dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat gij gelovende, het leven hebt in zijn Naam. In Jeremia 30 : 1 zegt de Heere: Schrijf alle woorden, die Ik tot u gesproken heb, in een boek. Er is onderscheid tussen het Woord, dat God sprak door profeten, apostelen en Christus én de teboekstelling daarvan in de Heilige Schrift. De theopneustie is de laatste acte, „waarin de openbaring Gods in Christus voor deze bedeling afgesloten wordt”⁶⁾. Bavinck was met deze distictie in de lijn van Calvijn en hij zag scherp, dat bij de latere dogmatici dit onderscheid was vervaagd. Zij trokken alles samen op het moment van de inspiratie. Hij koos trouwens beslist positie tegen de ontwikkeling van de inspiratieleer bij de latere na-reformatorische dogmatici. De zeventiende-eeuwse orthodoxie achtte zelfs de vocalen en hebreeuwse schrifttekens geïnspireerd en het verschil tussen de Bijbelschrijvers werd verklaard uit het feit, dat de Heilige Geest nu eens zus en dan weer anders wilde schrijven. Spottend merkte hij op (hij kón ironisch zijn!), hoe in 1714 een zekere Nitsche „volgens Tholuck eene dissertatie schreef over de vraag, of de Heilige Schrift zelve God ware”⁷⁾.

Een belangrijk in Bavincks Schriftleer was, dat hij zijn beschouwingen over de Schrift wilde laten rusten op de leer van de Schrift **omtrent zichzelf**. Vooral zijn leerling Greijdanus heeft daar later steeds op gehamerd. Dat zelfgetuigenis van de Schrift is ondubbelzinnig: ze getuigt op vele plaatsen, dat zij het Woord Gods is. Zo zegt 2 Tim. 3 : 16 dat de ganse Schrift theopneust is (door God geademd) en al is hier verschil van vertaling mogelijk (de Nieuwe Vertaling leest „elk van God ingegeven Schriftwoord”), dat doet aan de zaak niets af. Tegelijk erkende Bavinck royaal, dat zich hier grote moeilijkheden voordoen. Hij formuleerde dat zo: „Eenerzijds blijft het getuigenis der Schrift over zichzelf onschrikzuchtig, en anderzijds brengt het Schriftonderzoek van den laatsten tijd

verschijnselen en feiten aan het licht, welke met dat zelfgetuigenis moeilijk zijn overeen te brengen”⁸⁾. Evenmin als Kuyper verwierp hij het wetenschappelijk-historisch onderzoek der Schrift. Het „historisch-critisch onderzoek kan een helder inzicht geven in het ontstaan, de geschiedenis, de structuur van de Schrift en de geschiedenis tot eene leer, tot een dogma de Sacra Scriptura. Dit kan uiteraard slechts gebouwd worden op een getuigenis der Schrift aangaande zichzelf”⁹⁾.

Zo hielden Kuyper en Bavinck staande, dat de Heilige Schrift geïnspireerd is door de Heilige Geest en fundeerden zij vooral daarop het gezag van de Schrift als Woord Gods. Bavinck behandelde de leer aangaande de Schrift in het eerste deel van zijn Dogmatiek, nog vóór de leer aangaande God. Hij zag de Heilige Schrift als het principium externum van de Dogmatiek: op haar als getheopneusteerde Woord Gods is het gezag van haar inhoud gefundeerd. Vandaar dat de leer aangaande de Schrift in zijn Dogmatiek vooropgaat. Deze gedachte wordt nog door vele gereformeerde theologen tot op de huidige dag gehuldigd: het gezag van de Schrift rust allereerst en allermeeft in het feit van haar geïnspireerd zijn. In een goed geargumenteerde referaat, dat b.v. ds. Joh. Francke voor de ouderlingen in de classis Hardenberg hield, lezen we dezelfde gedachtengang: de Schrift is geïnspireerd, daardoor heeft ze voor ons gezag. Of, om het met de woorden van ds. Francke letterlijk te zeggen: „Het Goddelijk gezag der H.S. rust dus in de inspiratie”¹⁰⁾. Is dat juist? Ik bedoel niet: is het juist, dat de Schrift geïnspireerd is — daarover is onder ons geen verschil van mening — maar: is het juist, dat het gezag van de Schrift als Woord Gods rust in het feit van haar geïnspireerd zijn? Even verderop in zijn referaat zegt ds. Francke nog eens: „Daarna is spr. nader over dat gezag gaan handelen. De grond ervoor” — zo gaat het referaat verder — „is dus de inspiratie, het zelfgetuigenis, de autopistie”. Maar de vraag is of we deze drie zaken zo zonder meer op één lijn kunnen plaatsen als **grond** voor het gezag van de Schrift. We komen daar verder in deze reeks op terug, maar bespreken nu eerst nog iets anders.

Ik wil nog een ogenblik bij Kuyper en Bavinck blijven. Zij hielden dus vast aan de inspiratie van de Heilige Schrift, hadden daarbij een open oog voor de moeilijkheden, welke zich hier bij verder nadenken en studie voordoen. Zoals Bavinck schreef — zie boven — het Schriftonderzoek van de laatste tijd brengt „verschijnselen en feiten aan het licht, welke met dat zelfgetuigenis moeilijk zijn overeen te brengen”. Bavinck was daarin eerlijk: zijn woord is actueel, de zaken liggen vandaag misschien alleen nog moeilijker dan toen hij dit schreef. Hoe trachten Bavinck en Kuyper nu deze moeilijkheden op te vangen? Zo:

staan zal de liefde werkzaam zijn. Maar ook op een nieuwe aarde, onder de volmaakte heerschappij van Gods genade, zal de liefde het leven beheersen. Zij zal blijven tot in der eeuwigheid.

Er staat in de Schrift, dat God alleen onsterfelijkheid heeft. Maar omdat God onsterfelijk is zal ook de liefde niet sterven. Want God is Liefde. We lezen in de brief aan de Hebreëen, dat Jezus Christus gisteren en heden dezelfde is en tot in der eeuwigheid. Daarom zal ook de liefde dezelfde zijn tot in „de eeuwen der eeuwen”. Want in Hem is de liefde Gods geopenbaard. In Rom. 8 : 38 en 39 schrijft Paulus, dat geen schepsel in de hemel of in de aarde of in de hel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, die is in Christus Jezus onze Here. Daarom zal in de gelovigen, die bij Hem behoren, ja in Hem leven en zich bewegen, de liefde nooit uitsterven.

Er is veel gedacht en geredeneerd en geschreven over de vraag wat wij op een nieuwe aarde te doen zullen hebben. Gangbaar is de voorstelling, dat we daar eeuwig zullen zingen en met palmtakken zwaaien en spelen op citers en harpen. Waarbij men vergeeft, dat dit beeldspraak is om aan te duiden het vreugdevolle van heel het bestaan. Zal een boer daar ploegen en een kunstenaar zijn kunst beoefenen en dit leven doorgaan, doch zonder zonde? En naar het woord van Jezus zonder „te huwen en uitgetrouwelijkt te worden”?

We moeten er dunkt mij maar niet over piekeren. We zullen het wel wijzen. Op een bespreking kwam eens de tekst aan de orde van de koningen: „De koningen der aarde brengen hun heerlijkheid in het nieuwe Jeruzalem” (Openb. 21 : 24). Wat er precies gezegd werd weet ik niet meer. Wel herinner ik mij, dat de Gemene Gratie ook nog aan te pas kwam. We kwamen er niet uit. Toen ontdekte iemand prof. van Gelderen in de achterhoede. Tot hem werd de vraag gericht, wat hij er van dacht. Zonder een moment te aarzelen antwoordde hij: „Afwachten, mijne Heren!” Een best antwoord dunkt mij. We weten van de toestand op de nieuwe aarde niet veel. En gissen doet missen. Een man als Calvijn was zeer sober in zijn spreken over de Voleinding.

Doch één ding kunnen we er wel van zeggen: Daar zal de liefde heersen. De liefde van God en de liefde van Jezus Christus. En de liefde, die hierdoor ontstoken wordt: de liefde tot de naaste. Wat er ook vergaan zal en hoe het er in die nieuwe wereld ook zal uitzien, met één werk zullen we altijd bezig blijven: het werk der liefde. En daarom zullen we ons daarin nú en hier oefenen. In een van de bekende psalmen staat de bekende zin: Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrot. Daar is sprake van de dienst van God. Maar dat omsluit ook de dienst aan de naasten. Wie z'n naaste lief heeft kan zich wel verbeelden God lief te hebben. Maar het is niet waar. Hoe zouden we God kunnen liefhebben zonder van zijn schepsel te houden? Het kan zijn, dat onze liefdedaden met ons er om haat. Dat is ook de Here Jezus overkomen. Zou het vreemd zijn als dit ook ons overkwam? Maar daarom zullen we er niet mee ophouden. Daartoe heeft God ons geschapen, dat we Hem zouden liefhebben met al wat in ons is en de naaste als ons zelf. Aan die bestemming te beantwoorden heeft nog nooit iemand verveeld. Niemand heeft nog ooit er spijt van gehad, dat hij met z'n naaste lankmoedig en vriendelijk en vergetend en vergetend en zonde-bedekkend en vertrouwend en hopend en verdragend omging. Het enige wat een mens hart ten volle kan bevredigen is liefdedienst. Zij zal nimmer ophouden, maar doorgaan tot in der eeuwigheid.

In Corinthe hebben ze blijkbaar meer opgehad met profetieën en talen en kennis dan met de liefde. Van deze drie gaven zegt Paulus geen kwaad. Wie ze heeft mag er dankbaar gebruik van maken. En men mag er ook naar jagen. Al moet men bedenken dat deze gaven niet voor alleen zijn. Maar één gave is wel voor allen en daarnaar moeten ze in de eerste plaats jagen. Die gave is ook onvergankelijk. Wat van de andere niet geldt.

Want de profetieën zullen te niet gaan. Ze zullen ophouden. Ze zullen er niet meer zijn. Ze zullen ophouden. Ze zijn er niet meer. Ze zullen bouwen. Daarom zijn ze wel waardevol voor deze tijd. Maar ze zijn niet eeuwig.

Het is niet helemaal duidelijk wat we onder profetieën hebben te verstaan. Waarschijnlijk bedoelt Paulus er de gaven mee, die dienden om het licht van het Evangelie te laten schijnen over „elk terrein van het leven”. De profeten in

De liefde vergaat nimmermeer

Dat is wel een tekst om in onze woonkamers te hangen. Beter is het nog om dit woord maar voortdurend in gedachtenis te houden. Het beste is, dat we al ons handelen maar door de liefde laten beheersen.

Het komt me voor dat woorden als deze niet in het middelpunt van onze belangstelling staan. Voor enkele jaren hield ik een toespraak over een bekend gezegde: „In noodzakelijke dingen eenheid, in niet-noodzakelijke dingen vrijheid, in alles de liefde”. Best mogelijk, dat deze uitspraak uit een ketterse hoek kwam. Ik weet niet wie het gezegd heeft en wanneer het gezegd of geschreven is. Het interesseert mij ook niet. Want een ketter kan nog wel goede dingen zeggen. En goed verstaan, is bovengenoemde spreuk goed. In fundamentele zaken moeten we één zijn en moeten we het eens zijn. Maar in zaken, die de fundamentele niet raken zullen we elkaar veel vrijheid gunnen. En in alle verhoudingen en handelingen zullen we de liefde betrachten.

Naar mijn overtuiging was en is het nodig, dat we elkaar dit voorhouden. Ik meende, dat allen het hiermee wel eens konden zijn en dat wij allen moesten trachten er naar te leven. Maar tot mijn verbazing hoorde ik later dat door een hoorder gezegd was: „Wat schieten we dáár nu mee op”!

Natuurlijk schieten we met een toespraak hierover niet op, als we er niet naar handelen.

We schieten met het Evangelie niet op als wij het niet geloven. We komen met Gods geboden niet verder als we ze niet onderhouden. We komen met „Here Here zeggen” niet vooruit als we de wil van de hemelse Vader niet doen. Maar als we één zijn in fundamentele dingen, vrij in niet-fundamentele en vol liefde in alle handelingen, dan hebben we een voorsmaak van de zaligheid, die volkomen zal zijn op een nieuwe aarde. Dáár zal de liefde aller hart vervullen en alle doen beheersen. Want de liefde vergaat nimmermeer.

Letterlijk staat er: De liefde valt of vervalt nooit. Sommige vertalingen luiden: De liefde faalt nooit, bereikt altijd haar doel. Maar dat zal de bedoeling van Paulus wel niet kunnen zijn. Liefderijke pogingen een verloren zoon of dochter te redden mislukken soms. Haat is soms het antwoord op de liefde. De Here Jezus heeft moeten klagen: „Jeruzalem, Jeruzalem dat de profeten doodt en stenigt, die tot u zijn gezonden! Hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen verzamelen, zoals een kloek kinderkuiken verzamelt onder haar vleugels, maar gij hebt niet gewild”.

Als Paulus schrijft, dat de liefde nimmermeer vergaat wil hij zeggen, dat ze altijd zal blijven bestaan. Dat ze nooit met haar werk zal ophouden. In deze eeuw niet, maar ook in de toekomstige niet. Zolang als deze oude aarde zal be-

Corinthe waren geen voorspellers van de toekomst alleen, maar ze belichtten verleden, heden en toekomst met het Woord des Heren. We maken ons van deze gaven nogal gemakkelijk af door te zeggen: Ze waren er alleen in de apostolische tijd. Toen de Bijbel af was waren ze niet meer nodig.

We zijn wat bang voor profeten. We mogen het ook wel zijn. Namelijk voor profeten, die zichzelf opwerpen en zonder de gaven er voor te hebben allerlei dwaasheden uitkramen. Maar zouden we geen echte profeten mogen begere die ons het Woord des HEREN brengen en dat Woord als een licht op ons pad laten schijnen? Zouden de profetieën alleen voor de apostolische tijd bestemd zijn geweest? Zou het gebrek aan profetie ook kunnen liggen aan ons ongelooft? Maar hoe dit ook zij, profetieën zullen vergaan. Ze zijn de hoogste en eeuwige gaven niet. De hoogste gave is de liefde. En de grootste in het Koninkrijk der hemelen is hij of zij, die liefheeft en dient.

Ook de talen of tongen zullen verstommen. Ik las een verklaring, die beweerde dat de spraakverwarring, bij Babel ontstaan, zou opgeheven worden. Op een nieuwe aarde zou één hemeltaal gesproken worden. De taal van het Paradijs. Ik las ook de bewering, dat die taal wel Hebreeuws zou zijn.

Paulus heeft gedacht aan de tongentaal, die in Corinthe werd gesproken door sommige gemeenten. Ik heb daarvan geen duidelijke voorstelling. Vrij algemeen denkt men aan een spreken in extase, een toestand van buiten-zichzelf-zijn, onder drijving van de Heilige Geest. De betrokkenen uitten dan klanken, die God verheerlijkten en de spreker wel stichtten, maar de gemeente niet opbouwden. Tenzij iemand de klanken in begrijpelijke woorden overzette. Paulus veroordeelde dit niet — zelf had hij die gave ook — maar hij sprak liever vijf woorden in verstaanbare taal om anderen te onderrichten dan duizend in de tongentaal.

We horen soms van terugkeer van dit verschijnsel. Wat ik er van las en hoorde doet mij niet naar deze „gave” verlangen. In elk geval rekent de apostel die tongen of talen onder de gaven, die er eens niet meer zullen zijn. We moeten er dunkt mij niet weer of niet meer naar verlangen. En laten we met oratorische gaven en spreek talenten ook maar niet weglopen. Als de tong en taal in dienst gesteld wordt van het Evangelie is het een kostelijke zaak. Maar hoe vaak lopen de mensen niet weg met sprekers en prekers, die prachtig orenen, maar waarvan men geen woord kan navertellen? En waarvan men soms ook niets begrijpt? Begeerlijker dan gaven van tong en taal en spraak is de hemelse gave der liefde, die nimmermeer vergaat.

Ook de kennis zal een einde nemen. Paulus zal bedoelen de zogenaamde kennis van goddelijke mysteriën, waarnaar de Corinthiërs hunkerden. We weten daar niet alles van, maar waarschijnlijk stond men onder invloed van de heidense of joodse omgeving, die buiten het Evangelie en buiten Christus om de geheimen van Gods wezen en van de oorsprong van de mens trachtte te kennen.

Paulus waarschuwt daartegen en schrijft: Die kennis maakt opgeblazen, maar de liefde sticht. Hoe dit ook zij, de hier bedoelde kennis zal eindigen. Want eens zullen we kennen „van aangezicht tot aangezicht”. Het geloof zal overgaan in aanschouwen. We zullen God kennen, want Hem te kennen is immers het eeuwige leven. Maar het zal zulk een kennen zijn, dat alle kennis in deze bedeling er bij in het niet valt. Maar de liefde zal blijven tot in der eeuwigheid.

Kerken wedijveren vaak met elkaar in zuiverheid der leer. De ijver en volharding, op dit gebied betoond, staat omgekeerd evenredig met de lust om elkaar te overtroeven in betoning van liefde. Tegen de gezonde leer kan niemand bezwaar maken. Paulus spreekt er ook van. Al moeten wij voorzichtig zijn met onze leer te vereenzelvigen met „de gezonde leer”. Maar hoe belangrijk het ook mag zijn om de goede leer vast te houden, wél zo belangrijk is het jagen naar de liefde. Als die ontbreekt ontbreekt alles. Dan zijn we niets. Dan baat ons geen enkele activiteit. Wie dit wat kras vindt leze nog maar eens I Cor. 13 : 1-3. Daar is geen woord Frans bij.

Prachtig als van een gemeente kan gezegd worden: Daar woont de liefde. Daar verdraagt men elkaar, daar vergeeft men elkaar, daar vertrouwt men elkaar, daar is men vriendelijk te-

gen elkaar, daar wast men elkaar niet de oren, maar de voeten. Daar ziet men om naar weduwe en wees. Daar bezoekt men gevangenen en zoekt men het verlorene. Daar denkt men niet aan eigen belangen of aan partij-voordelen, maar aan het heil van allen. Ja daar strekt zich de liefde uit tot de wereld, met de begeerte om haar te redden. In elke kerk, ook in „onze” kerken zou het anders gaan als daar alleen de liefde woont. Waar liefde woont is een stukje van de hemel om zo te zeggen. Waar ze ontbreekt wordt het leven een voorportaal van de hel.

H. J. Jager.

Kerkelijk Leven

Week prof. Schilder van de belijdenis af?

Bladerend in Schilders „Christus in zijn Lijden” kwam mij weer onder ogen dat boeiende fragment waarin hij een typering van het boek Prediker geeft (deel II, blz. 51). Het is uit Schilders grote boek al op heel veel spreek- en preekgestoelten doorgegeven!

In dat hoofdstuk van zijn boek verklaart Schilder ook dat het boek Prediker „een der laatste boeken van al de Schriften die het Oude Testament vormen” is. Vroeger meende men dat dit boek van Salomo was. Maar die mening is onjuist gebleken. Prediker is geschreven na Nehemia en Maleachi. De schrijver gebruikt in zijn boek een bekende „taalfiguur” door Salomo sprekende in te voeren om te verkondigen dat alles wat voor het oog typerend Salomonisch is, eigenlijk niets is dan ijdelheid zolang Salomo alleen in tijdelijk licht wordt gezien. En zo komt het „dat deze Prediker aan de uiterste punt van de klaagmuur van het Oude Testament staat te wenen”.

Zo schreef Schilder. Want zo was op grond van Schriftonderzoek zijn overtuiging geworden.

Maar — in onze belijdenis staat uitdrukkelijk dat het boek Prediker door Salomo werd geschreven! In art. 4 lezen we in de opsomming van de bijbelboeken immers na „de Psalmen van David”: „drie boeken van Salomo, namelijk de Spreuken, de Prediker en het Hooglied”.

Als men dat leert komt onvermijdelijk de vraag op: week prof. Schilder door zo te schrijven niet van de belijdenis af?

In het Geref. Gezinsblad werd eens de stelling geponeerd: „Het lijkt ons totaal onhoudbaar, dat iemand zegt: o zeker, trouw aan de belijdenis, maar niet aan de formulering. Want die is ook vrucht van de tijd. Allermint kan men daarop gronden een afwijking van het bezworen contract, doende wat men beloofde nooit te zullen doen. **Het komt en in de belijdenis en in dit contract op elk woord, op elke letter, op elk leesteken aan.**”

Als men zó over de belijdenis en de ondertekening ervan denkt maakte prof. Schilder zich duidelijk aan afwijking van de belijdenis schuldig en pleegde hij „woordbreuk”!

Wat hij schreef is bovendien nog veel meer dan alleen maar een afwijking van de formulering! Het was ook een ontkenning van wat de belijdenis **zakelijk** zegt.

Voor zover mij bekend is heeft men Schilder evenwel tijdens diens leven nooit van dit kwaad beschuldigd?

Zal men het nu, na zijn dood, en nog wel in de **vrijgemaakte** kerken, gaan doen?

C. V.

BOEKBESPREKING

Murk A. J. Popma: **Buitenstaander** (Desclée de Brouwer, Brugge - Utrecht, 1966).

In de reeks Noorderlicht die „jonge literatuur uit de Nederlanden” bekendheid verschaft, verwierf Murk Popma een plaats met een smaakvol uitgegeven dichtbundeltje dat in ruim twintig verzen de sporen draagt van een ontwikkeling die vanuit het (verlaten) ouderhuis door stadia die hij zelf duidt met de woorden „over de grens” en „honds”, voerde naar het „inzicht”, — het inzicht n.l. dat „enkel de liefde slaat een brug naar de medemens”.

Kostelijk is de ironie van het begin:

*Mijn moeder strijkt mijn broek
en de plooiën van mijn leven recht*

*onkreukbaar
— kleren maken de man —*

*beweeg ik mij als een dode
door mijn leven*

alleen mijn kop steekt er nog bovenuit.

De afdeling „Honds” opent met een tweetal verzen dat kerkmensen met enige clementie voor deze poëzie kan doen aanvoelen hoe diep een onbegrepen schisma of ook als onecht ervaren kanselprofetie een jong leven kunnen teisteren.

Er is veel geteisterds in deze verzen. Ook onbegrijpelijk, althans voor mij, oud man die ik aan het worden ben. Maar treffend vind ik onder meer — misschien juist daarom — de verwachting van het slot:

*Op een blauwe maandag
liep een grasgroene soldaat
onder een pauwblauwe hemel*

*zomaar zijn weiland uit
in een zwart pak
met een witte boord*

op een nieuwe aarde.

Ik moge daarop reageren met de woorden die een ander oud man een jong dichter lang geleden eens meegaf bij zijn debuut: „Dit gunne ons, lieve vriend, de liefhebbende Jezus!”.

J. Bosch.

☆

Drs. H. G. Leih: **Marx** (Kok, Kampen, z.j.).

Naar aanleiding van de door minister Diepenhorst ingevoerde grondige wijziging van het eindexamen geschiedenis aan de scholen voor gymasiaal en middelbaar onderwijs, waarbij iedere kandidaat blijk moet geven zich in een aantal bijzondere onderwerpen te hebben ingewerkt, verschenen bij Kok keurig op tijd de eerste vier deeltjes van een reeks geschiedkundige wegwijzers die de sprekende naam DICH-TERBIJ heeft meegekregen. Het christelijk middelbaar onderwijs heeft met deze reeks de primeur. Uitgever en samenstellers komt daarvoor alle lof toe. Drs. H. G. Leih die als docent verbonden is aan het Johannes Calvijn-Lyceum te Kampen, heeft aan de opzet van deze reeks, niet het minst ook wat de richting en het niveau daarvan betreft, een werkzaam aandeel gehad. Zijn eigen bijdrage over Marx kan in alle opzichten als model dienen. Ze maakt op uitstekende wijze weg-wijs. Wie het boekje gebruikt ziet wegen en perspectieven en kan verder, zonder gevaar direkt te verdwalen. Het is geen makkelijke kost, maar tijd en moeite, er aan gegeven, worden met inzicht beloond.

Aardig is de samenstelling. De uitvouwbare voor- en achterflap (samen dus acht zijdes) geven naast enkele foto's (titelblad van het Kommunistisch Manifest, het graf van Marx in Londen, en een afbeelding van de man zelf met „zijn grote baard en felle ogen”) de biografische notities. De tekst van het boekje zelf handelt in 24 pagina's over het Marxisme, en is in 13 kleine hoofdstukjes verdeeld. Volgen nog een korte literatuurlijst en een overzichtje van de gebruikte begrippen. Afzonderlijke vermelding verdient het uitnemende slothoofdstukje over het christelijk geloof en de leer van Marx.

Al met al een voortreffelijk geschrift voor ieder die met de bestudering van deze grote historische figuur te maken heeft of krijgt. De prijs is uiteraard gering.

J. Bosch.

PERSSCHOUW

Oproeping tot Vrijmaking

In „Ons Kerkblad”, Officieel orgaan van de Geref. Kerk van Leerdam publiceerde C. K. de volgende Vacantie-praat.

In verscheidene Kerkelijke processen van de laatste tijd is wel duidelijk gesteld, dat de „oproep tot vrijmaking” onverzwakt dient te worden gehandhaafd.

Als ik dat zo lees, komt onwillekeurig de gedachte in me op: „tot wie moet die oproep uitgaan en tot welke vrijmaking?”

Men kan heel simpel daarop antwoorden: „natuurlijk tot de leden van de synodale Kerk!” Maar hoe staat 't dan met de gelovige leden van „andere Kerken”? Hebben die geen vrijmaking nodig?

Ik ga daar niet verder op in. Boven dit stukje staat: „vakantie-praat”. En 't is alleen mijn bedoeling van enige ervaring te vertellen opgedaan op een vakantiereis, samen met een echt gelovig echtpaar, doch lidmaten van de synodaal gebonden kerk.

De vele gesprekken met deze broeder en zuster „in de Here” brachten mij inderdaad tot de „oproep tot vrijmaking”.

Dit echtpaar woont in de grote stad. Alleszins godsdienstig, gezien ook de prachtige, grote en „dure” Kerkgebouwen, die de laatste jaren werden gebouwd. De man was (en is nog) jarenlang ouderling. En echt geen „domme jongen”.

Maar hij (en niet minder zij) hebben het moeilijk! „Zij” verklaarde wel wat al te boud: „wij hebben de gereformeerde belijdenis hartelijk lief, maar de synodale Kerk, zoals die nu is, haten we!”

Is dat niet erg?

De steeds verder vretende verwereldlijking bij „het Kerkvolk”, het vals oecumenisme, het aanpappen met (ook vrijzinnige) hervormden en roomsen, het politiek gekonkel bij beroeping van predikanten, enz. enz., het vervult ze met afschuw.

En dat wel zó, dat deze broeder tenslotte er toe kwam ontheffing uit zijn ambt te vragen, omdat hij zijn geweten niet langer geweld kon aandoen. De ontheffing werd evenwel geweigerd, „met het oog op de rust in de gemeente”.

In het Kerkblad van deze stadskerk kwam dezer dagen een „vermaan stukje” voor, gericht aan de „verontrusten”.

Over de oorzaken der verontrusting: de afwijking van schrift en belijdenis, geen woord!

Wél een aanmaning, om zich verre te houden van georganiseerd handelen. Blijkbaar was de vrees van zeltjes-verlies groter, dan de zorg voor het geestelijk welzijn der kudde.

Zó werd in grote openheid met deze broeder en zuster gesproken. En natuurlijk toen werd mijnentwege de oproep tot vrijmaking gedaan!

Hier waren „mensen in nood” en dus moest ik wel zeggen: „Kom, ga met ons en doe als wij!” Maar toen kwam de moeite!

Deze strikt eerlijke mensen beantwoordden de oproep met vragen. „Als ik wil gaan wonen in Katwijk, Breda, Kampen, Groningen enz., waar moet ik me dan bijvoegen?”

En moet ik me laten voorlichten door Reformatie, Opbouw, Contact? Wat moet ik aan met die doorgaande reformatie?”

Enz., enz.!

Mij werd door hen verzekerd: „alleen in onze stad zou er absoluut zeker een stroom van mensen vrijgemaakt worden, als... (en vul nu zelf maar in).

Ik Beken eerlijk: ik had geen weerwoord.

Hier was nu een mensenpaar, dat de Here oprecht wil vrezen in alles, ook en vooral als Kerklid.

Ik voelde: „de oproep tot vrijmaking, gericht tot deze mensen, is een slag in de lucht”.

Onverzwakt handhaven, zegt men.

Maar 't was voor mij: theorie, zonder concrete ondergrond.

Ik vraag iedere lezer van deze vakantie-ervaring: „dwaal ik, leer mij!”

Eén medicijn acht ik probaat: ware christelijke ootmoed bij al de „vechters” in ons midden. „Een ieder achte de ander uitnemender, dan zichzelf”.

Dat geldt voor professors, dominé's, „leken”. Liefde tot de broeders betekent ook: bereidheid tot offer aan die broeder, ook van wellicht o, zo goed gefundeerde eigen mening!

Weten wij het niet vaak maar al te best?

En verheffen we daarmee niet al te veel ons meninkje ten troon?

„Om mijner broeders en mijner vrienden wil, zal ik nu spreken: vrede zij in U”.

In dit stukje komt één aspect van de ellende waarin onze kerken verkeren concreet op ons af. Die ellende is groot.

En dan te weten dat die in één ogenblik kan worden opgeheven!

Namelijk door weer gewone christenen, gewone gereformeerden te worden. D.w.z. mensen die in praktijk brengen dat de kerk een gemeenschap is van arme, ellendige, altijd weer dwalende zondaren, die ten opzichte van elkaar geen enkele pretentie hebben, alléén door Gods genade zalig worden en ook alleen door de kracht van die genade kunnen leven en sterven.

C. V.

☆

De Bijbel in Rusland

We hebben gelezen dat voor het eerst sinds de revolutie in 1917 de bijbel in Rusland is gedrukt. Nog niet de bijbel als geheel maar een bloemlezing „verhalen” daaruit. We vernamen ook dat een geweldige oplaag van dit boek in één dag was uitverkocht. Over dit merkwaardige gebeuren gaf het Eindhovens dagblad de volgende interessante beschouwing.

De Russen ontdekken de bijbel weer, meldde de Frankfurter Allgemeine donderdag. De Moskouse Uitgeverij voor Politieke Literatuur publiceerde een lijvige serie (456 pagina's) „Bijbelse Verhalen”, ontleend aan de historische gedeelten van het Oude Testament en kwistig geïllustreerd met kleurenreproducties van meesterwerken van de kerkelijke beeldende kunst. Het boek is door een Pool, Kosidowski, samengesteld, om — zoals hij in de inleiding schreef — de aandacht te vestigen op „een

meesterwerk van de wereldliteratuur, een realistische schepping, waarin het leven bruist”, en die „heel wat waardevolle historische inhoud heeft”. De eerste oplage van honderd duizend exemplaren was in één dag uitverkocht.

De meeste kopers lazen voor het eerst het scheppingsverhaal en het drama van de zondvloed, de oorsprong van de spraakverwarring en het ontstaan van het Gouden Kalf. Maar Kosidowski had ten geleide betoogd, dat de bijbelse gestalten handelden uit politieke, economische of maatschappelijke motieven, en gewezen op de schoonheid van de bijbelse stijl en beeldspraak. Hij presenteerde zijn selectie van „Bijbelse Verhalen” derhalve als een bloemlezing van een eeuwenoude literaire kunst, die historische waarheden tot inhoud heeft.

In de vrije wereld zou zo iets het vermelden nauwelijks waard zijn. Daar ligt de gehele bijbel te grijp voor ieder die hem lezen wil. In de Sovjet-Unie werd echter ongeveer een halve eeuw geleden het Boek der Boeken, dat het grootste drama aller tijden weergeeft, het goddelijk handelen onder de mensen, niet enkel om zijn oorsprong, de openbaring, aan de spotlust prijs gegeven, maar ook omdat het, volgens de Marxisten, in geheel zijn historische inhoud volkomen ongeloofwaardig en onbetrouwbaar zou zijn. Geen der personen, over wie het handelt, zelfs Abraham, Isaac en Jacob, zouden ooit geleefd hebben. Zij werden verwezen naar hetzelfde rijk der mythen als Donar en Freia, als Zeus en Afrodite.

Sedert 1925, toen de „Beweging van Strijdende Godlozen” in de Sovjet-Unie werd opgericht, werd 'n openlijke strijd gevoerd elke godsdienst, maar vooral tegen het christendom en de samenvatting van zijn leer. Het was geen formele staatsbeweging, maar zij steunde, gelijk de staat op het Marxistisch materialisme en op een atheïsme, dat slechts de waarneembare wereld erkent als de enige en van zich zelf bestaande werkelijkheid. In beginsel was zij derhalve ten nauwste verbonden met de staat. Deze bood haar dan ook de volle vrijheid.

Zij ging te werk naar een wetenschappelijk systeem, dat grotendeels ontleend was aan vrijdenkers van de achttiende eeuw, propagerend dat godsdienst geen recht van bestaan heeft en slechts dient tot uitbuiting van het volk. De beweging stortte zich op de jeugd, met name op de Komsomol, op de boeren, de arbeiders en vooral op de vrouwen. Verscheidene malen veranderde zij van taktiek. Van orgaan ener bloedige geloofsvervolgving werd zij ten slotte een propaganda-instelling voor de verspreiding van wetenschappelijke atheïstische kennis. Zij was er als de kippen bij om te zeggen, dat de eerste Russische ruimtevaarder nergens God had gezien.

Zij is er thans even haastig bij om de eventuele ongewenste invloed van Kosidowski's „Bijbelse Verhalen” te neutraliseren. De Russische beroeps-atheïst Ossipow heeft er een slotbeschouwing in geschreven. Hij is van mening, dat die verhalen goed bruikbaar materiaal zijn voor de atheïstische propagandisten, ofschoon de verwijzingen naar historische en archeologische gegevens de atheïstische benutting van het boek bemoeilijken. Beter ware volgens hem de toevoeging van enige apocriefen aan de Bloemlezing geweest, omdat men daarmee de godsdienst uitstekend te lijf kan gaan.

De uitgave van „Bijbelse Verhalen” in de Sovjet-Unie is derhalve niet om de bedoeling vermeldenswaard. Zij moet er nl. toe bijdragen dat God op een afstand van de Russen wordt gehouden. Met de toenemende vrijheid in lezen en contacten met de vrije wereld zou God ongemerkt meer voet aan de grond kunnen krijgen. Wat kan men in dit geval taktischer doen, dan Hem met zijn eigen wapenen verslaan... dan „Bijbelse Verhalen” te gebruiken ter staving van de wetenschappelijke atheïstische kennis.

Hun publicatie is om geheel wat anders belangrijk. De wetenschappelijke atheïstische kennis kan er niet meer aan voorbij, dat de Bijbel in zijn historische delen geloofwaardig en betrouwbaar is. Het atheïsme in de Sovjet-Unie kan niet meer volhouden dat de Bijbelse personen mythen zijn. Weliswaar is dit herstel van de Bijbel tot een historische bron tweederangs omdat hij zijn prioriteitsrang onder alle boeken ontleent aan de openbaring, die van de geschiedenis een goddelijke interpretatie geeft.

Maar ook in de Sovjet-Unie is de Bijbel tenminste weer een ernstig te nemen boek, en... zoals Ossipow schreef, om zijn overeenstemming met archeologische vondsten en andere historische ontdekkingen iets moeilijker te bestrijden geworden voor het atheïsme.

C. V.

☆

Ons mooie Nederlands

In het Kamper Nieuwsblad nam Kroes in het volgende rijmpje het verknoeien van onze schone moedertaal met barbarisme op de hak.

Displaced te zijn is niet zo prettig,
Men heeft geregeld dan een strop,

Ze geven je haast nooit een full time,
Maar altijd weer een part time job.
Je privacy wordt vaak besproken,
En hoe 'n displaced zich steeds ook rept,
Hij kan er niets meer aan verand'ren,
Hij is en blijft gehandicapt!

Public relations zijn steeds nodig,
Dus plande men een groots teach in,
Zo diende men de zaken-image,
En de directie kreeg haar zin.
Daarna is alles gaan floreren,
Omdat men prima had gepland,
Nu is men „in” met meer relations,
En overall compleet bekend!

'n Minister zei: De numerus clausus
Is inderdaad zeer relevant,
Dat is voor ieder toch plausibel,
Schuift u dus die niet aan de kant.
Ga nu niet tegen mij ageren,
'k Ben vaak geen ogenblikje vrij,
Ik ga straks even met vakantie,
Maar dan vervangt me een stand by!

De manager sprak opgewonden:
Ik word zo moe van dat geheks,
Het werk moet nu maar even rusten,
't Is hoog tijd, dat ik me relax.
Ik ga een weekend eens naar buiten
Naar 'n camping met mijn caravan,
Een ombuds-man zal me vervangen.
Een man, die ik al jaren ken!

Er is een prettig spel geboren
Voor 't eigen home en onderling,
Maar ook een zaal kan daarvoor dienen
Op een massale happening.
Men twist zichzelf in vele bochten,
En jong en oud neemt eraan deel,
Een hobby, wellicht in pyjama,
En dat is zeer origineel!

Hebt u dit alles wel begrepen?
Dit is 't moderne Nederlands,
En onze taal gaat almaar zakken,
En wordt ook telkens meer aftands.
We zien 't van onze „zangeresjes”
Op menig liedjes festival,
Die zingen 't liefst Frans, Duits en Engels,
Want Nederlands vindt men te mall!

C. V.

☆

Goethe en Schilder

Snuffelend in oude paperassen vond ik het volgende knipsel uit De Rotterdammer. Het is een jaar of veertig oud! Want het verscheen kort nadat de eerste druk van Schilders „Licht in de Rook” uitkwam. Er stond boven: Goethe en Schilder.

Let op, zetter! Maak er niet van: Goethe en Schiller. Dikwijls worden deze twee grote Duitschers in één adem genoemd. Maar ditmaal geschiedt dat met Goethe en Schilder, den Duitschen dichter en den Delftschen predikant. 't Is Dr. Gunning, die deze twee namen als in één adem noemt. Niet om hen naast elkaar te zetten, maar om door hun namen een tegen-gestelde levensbeschouwing en -richting aan te duiden.

Van Goethe schrijft hij in „Pniël” dit:

„Wat heeft zoo'n gedoopte heiden het toch makkelijker dan een Christen, die naar de leer van zijn Meester leven wil. Deze patriciërszoon rolt eigenlijk zijn bestaan door. De moeijlichkeiten op zijn weg, die er óók waren, gaat hij zoo mogelijk ter zijde en anders laat hij ze met Olympische kalmte tegen hem aanbotsen, om weldra in de een of andere amourette, aange-name studie of gezellige reis, de wolkjes te verdrijven, die er misschien nog een beetje waren blijven hangen. Hij spreekt even graag over een mooien vorstenoptocht als over een roomsche kerkeremonie; hij waardeert alles, voor zolang het zijn aestetisch gevoel streelt, maar van zelfverloochening en overgave des harten moet hij niets hebben. Wonderbaarlijk begaafd, ziet hij soms dingen, die geleerde vaklieden nog niet eens hadden ontdekt, en beseft hij ook de schoonheid wel van het Christelijk geloof, soms meer dan de officieele verklaarders en vertegenwoordigers er van deden, maar zodra dat geloof met zijn eischen tot hem komt, schudt hij zijn gepoeierde of natuurlijke lokken en laat hij met een beleefde glimlach de verdere ontwikkeling zijner schoone gedachten aan andere over.

Welk een andere geest komt U dan uit een boekje tegen: „Licht in de rook”, van Ds. K. Schilder, Geref. predikant van Delft.

Goethe en Schilder, 1760 en 1920 — is het geen krankzinnigheid zülke namen en jaartallen met elkander te vergelijken?

Och neen, waarom?

De geest van Goethe is niet anders dan de gladgepolijste, beschaafde houding van den natuurlijken mensch, die in zijn wezen altijd dezelfde is, of nu zijn tijdelijke drager Perikles Goethe dan wel Couperus heet. En de waarachtige

vroomheid spreekt ook in doorsnede ééne taal. wanneer zij leeft bij het Woord Gods en zich niet door kerkelijke boeien ziet kluisteren. Ds. Schilder is zeker in zijn hart overtuigd niet dan de Geref. „waarheid” te geven in dezen bundel meditatieën, en wanneer deze wijze Gods Woord te verklaren en in den volsten zin „toepasselijk” te maken voor het kind onzes tijd, kenmerkend „Gereformeerd” mag heeten, dan bid ik van God de genade af dat ik op mijn ouden dag óók nog dat predicaat moge ontvangen. Dat noem ik nu graven in de goudmijn der Heilige Schrift.

Hoe is het goud, het echte en het namaak, in onze dagen verbasterd! Ook de „wereldlingen” zijn over het algemeen zooveel verdroefd, ook wel versentimenteeld en veretheriseerd. Welk een frissche, gezonde levenslust komt u uit zoo'n autobiografie van een Goethe tegen, en vergelijk daar nu eens mee het occulte, hyperaesthetische, neurasthenische, ook wel plebejische, obsceene, realistische gedoe van heden daagsche heidenen!

Maar ook de „godsdiensstige” literatuur - wat is ze hol en ledig, of gepeperd en van de onnatuurlijkste wonderlijkheden zwanger!

Hoe heeft deze zelfde Ds. Schilder ons de onwaarachtigheid der hedendaagsche kerktaal geteekend. En hoe verkwikkend is het dan eens uit den Gereformeerden hoek een geschrift als ik daar noemde, te ontvangen dat zoo uitnemend geschikt is ook den mensch onzer dagen de diepte en de schoonheid van Gods Woord te doen kennen.

Maar het veiligst is toch de weg achter U aan, o mijn Heer en Meester, die mij door Uwe liefde het hart gewonnen hebt en zonder Wien ik niet meer leven of denken kan. Gij wordt mij toch meer en meer de maatstaf aller dingen en daarom is zoo'n eenvoudige Gereformeerde dominée, die U kent, mij duizendmaal nader en verstaanbaar dan ook de schitterende Dichter uit Weimar, die U niet nodig heeft.

Dit stuk dateert uit de tijd toen het gereformeerde leven heerlijk begon op te bloeien.

Wat is dat lang geleden!

C. V.

KERKNIEUWS

Breopen te Delft: Drs. A. N. Hendriks te Ommen; te Opende-Surhuisterveen: Ds. J. J. Wildeboer te Driesum; te Groningen-Noord (vak. Oranjewijk): Dr. C. Trimp te Voorburg.

Aangenomen: het beroep van de samenwerkende kerken in Groningen: Ds. C. A. Versluis te Leerdam; naar Bergentheim (2e pred. plaats): Ds. M. Heemskerk te Zevenbergen; naar Uithuizen: Ds. J. van Dijk te Nagele.

Bedankt voor Drogeham en Opende-Surhuisterveen: Ds. M. Heemskerk te Zevenbergen.

Prof. J. van Bruggen. Naar wij vernemen, heeft Ds. J. van Bruggen te Daarlerveen de benoeming tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool aanvaard.

Geslaagd: voor het propaedeutisch examen aan de Theologische Hogeschool slaagde de heer H. Veltman, Vincent Lubeckstraat 12 te Zwolle.

voor het doktoraal examen aan de Theologische Hogeschool slaagde (cum laude): Ds. H. de Jong, Lawickse Allee 112, Wageningen.

Ds. W. Coreh. Vanuit Soemba werd het bericht ontvangen, dat Ds. W. Coreh, predikant te Petawang, op hoge leeftijd is overleden.

Ds. P. Plaatsman. Op zondag 16 oktober j.l. vond de bevestiging en intrrede plaats van Ds. P. Plaatsman als predikant te Rotterdam-IJsselmonde. Als bevestigiger trad op Ds. J. Rijneveld van Capelle aan de IJssel, die het Woord bediende uit 2 Kor. 5 : 20a. In de middagdienst deed Ds. Plaatsman intrrede met een predikatie over Rom. 1 : 16-17.

Ds. B. Wesseling. Zondag 16 oktober werd Ds. B. Wesseling door Ds. N. Bruin te Helpman, bevestigd als dienaar des Woords te Rotterdam-Charlois. Ds. Bruin had als tekst voor zijn prediking gekozen: 2 Kor. 4 : 1-2. 's Middags deed Ds. Wesseling intrrede met een preek over 2 Kor. 2 : 14-17.

Ds. M. J. C. Blok. Op 28 september j.l. herdacht Ds. M. J. C. Blok zijn 25-jarig ambtsjubileum. Dat dit feit niet onopgemerkt voorbij is gegaan, bleek wel uit de drukbezochte herdenkings-samenkomst, die onlangs in Utrecht werd gehouden, en waarin wel duidelijk tot uitdrukking kwam de grote waardering, die de gemeente van Utrecht-Noord/West voor haar predikant heeft.

Voorstel Zuid-Holland inzake kerkbouw. De Part. Synode van Zd.-Holland besloot naar aanleiding van een desbetreffend voorstel van de classis Rotterdam en andere kerken aan de Gen. Synode voor te stellen:

„De generale synode benoeme een deputaatschap van deskundig te achten broeders, die ook regionaal met de situatie op de hoogte kunnen zijn, welk deputaatschap

1. nagaat welke kerken in aanmerking willen komen voor advies of steun in technisch en/of financieel opzicht bij kerkbouw, met name in gebieden, waar door snelle ontwikkeling bijzondere problemen ontstaan, en dat advies en die steun ook metterdaad verstrekt;

2. nagaat welke kerken bij het Ministerie van Bouwnijverheid en Ruimtelijke Ordening een Rijksgoedkeuring ten behoeve van kerkbouw hebben aangevraagd of zullen aanvragen en indien deze kerken dit wensen, daarover contact opneemt met het Ministerie;

3. wegen en middelen aanwendt ter verkrijging van de nodige gelden voor het verlenen van de nodige steun.”

Het Moderamen van de Generale Synode verzond de volgende brief:

Geliefde broeder in den Here,

Met hartelijke blijdschap en dankbaarheid bericht U het moderamen van de Generale Synode, die 18 en 19 oktober j.l. te Amersfoort bijeen was, dat het van de nieuw-benoemde hoogleraar prof. ds. J. van Bruggen reeds nu een brief mocht ontvangen met de mededeling, „dat ik na overleg met de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Daarlerveen de benoeming tot hoogleraar in de nieuw-testamentische vakken aan de Theologische Hogeschool te Kampen aanvaard, met de bede dat onze HEERE tot het vervullen van deze werkopdracht in het midden der kerken kracht en wijsheid wil geven”.

Het moderamen wil gaarne met U hierin zien en prijzen de goede hand van onze God over Zijn vrijgemaakte kerken.

Zoals U bekend is, werd deze Generale Synode conditioneel gesloten, voor het geval de benoemde hoogleraar nader overleg met haar wenselijk achtte.

Bij informatie bleek evenwel, dat prof. Van Bruggen na een uitvoerige gedachtenwisseling zowel met het collegé van hoogleraren als met het college van curatoren der Theologische Hogeschool een afzonderlijk overleg met de Generale Synode niet meer nodig acht.

Zoals ter Synode werd afgesproken, kan deze vergadering hiermede dus voor definitief gesloten worden verklaard.

Namens de Generale Synode bovengenoemd,
D. Deddens, praeses
Joh. Francke, assessor
M. J. C. Blok, scriba I
J. Groen, scriba II

ADRESSEN

Zwijndrecht, scriba: C. S. Alderliesten, Koninginneweg 34, Zwijndrecht, tel. (01850) 27058.

GEESTELIJKE VERZORGING MILITAIREN

Uit de vergadering van Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen, gehouden op 17 okt. 1966 te Amersfoort

Ingekomen stukken:

a. Enige brieven van het Bureau Hoofdlegerpredikant, welke doen blijken, dat met groot verlot zijn gegaan de Di R. Brands, W. G. Raven, J. M. Smelik en J. A. de Vries, dat Ds J. Snijder is overgeplaatst naar de Intendance-School te Bussum; dat momenteel als res.-legerpredikanten uit de Geref. dienstdoen de Di J. Bos, H. Bouma, J. Goudzwaard, J. Snijder, H. v. d. Veen en M. v. Veelen.

b. Schrijven van het Bureau Hoofdluchtmachtpredikant, mededelend, dat Ds G. Th. Koopman is overgeplaatst naar de Vliegbasis Iepenburg.

c. Schrijven van de Geref. Kerk te 's Gravenhage-West, mededelend de emeritering van Ds G. Th. Koopman i.v.m. diens wens als luchtmachtpredikant voor onbepaalde tijd in dienst te treden.

d. Schrijven van de Geref. Kerk te Dalfsen, inhoudend een uitnodiging tot bijwoning van het afscheid van Ds J. M. Kroes aldaar op 31 oktober 1966. Ds brs. Ds J. v. d. Haar en J. Flink worden afgevaardigd.

e. Rapport en Advies van de Deputaten door de Gen. Syn. van R'dam-Delfshaven benoemd tot bestudering van de vraag of de positie van legerpredikant voor onbepaalde tijd onder vredesomstandigheden aanvaardbaar is — voor kennisgeving aangenomen.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstraat 7, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Rapporten:

Ds J. v. d. Haar rapporteert aangaande een bezoek door hem gebracht aan Mevr. Wed. B. v. Bruggen-Aldersma; Ds J. M. Kroes rapporteert over een door hem aan Ds W. Rijnsburger (wnd. Hoofdlegerpred.) in verband met diens afscheid gebracht bezoek.

Verslag Arbeid Deputaten:

De secretaris, Ds. J. M. Kroes, leest een door hem gesteld concept-verslag van de arbeid der Dep. G.V.M. Na bespreking wordt dit concept onder dank aan de steller goedgekeurd en vastgesteld als het aan de Gen. Syn. 1967 uit te brengen verslag.

Werving:

In verband met het feit, dat de Hoofdlegerpredikant heeft te kennen gegeven, dat tegen april 1967 twee Geref. predikanten als res.-legerpred. zouden kunnen worden geplaatst, wordt besloten een schrijven te doen uitgaan tot predikanten, die tot dit werk door Dep. geschikt worden geacht.

Namens Dep. voornemd,
H. Smit, Assessor.

V.G.S.U.

Het bestuur van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Utrecht is als volgt geïnstalleerd:

B. van der Wildt, paeses;
K. Dijkstra, vice-paeses;
mej. S. M. R. Hoekstra, ab-actis
L. de Haan, fiscus.

Het ab-actiaat is gevestigd: Prof. Dr. Magnuslaan 3, Utrecht.

S.G.S.G.

De Senaat van de Gereformeerde Studentenvereniging te Groningen is op vrijdag 21 oktober j.l. in een buitengewone ledenvergadering in de volgende samenstelling geïnstalleerd:

M. J. Rittersma, praeses;
mej. G. van Bruggen, ab. actis;
mej. A. M. Holthof, fiscus;
R. S. Oosterhoff, assessor I;
G. J. Wendt, assessor II.

Het ab-actiaat is gevestigd: Kraneweg 67A, Groningen.

Vakantie-adres: Schultestraat 112, Assen.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN „OPBOUW”

Met 1 oktober begon het 2e halfjaar van „Opbouw”.

Mogen we de lezers die per halfjaar betalen verzoeken hun abonnementsgelden te gireren op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Ten overvloede vermelden we nog even de prijs.

Voor een geheel jaar f 12,—

Voor een half jaar f 6,—

Studenten betalen f 8,—

voor een geheel jaar

Buitenland f 15,—

Australië per luchtpost f 40,—

Andere landen per luchtpost f 25,—

Mogen we op uw medewerking rekenen?

Hartelijk dank!

De administratie